

І. А. Осадчий, Національний банк України, м. Київ

ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ ЯК СПОСІБ РЕОРГАНІЗАЦІЇ БАНКУ

Теоретичні основи та проблеми процесів злиття та поглинання банків розглянуто в наукових працях багатьох сучасних дослідників. Так, окремі теоретичні та практичні аспекти досліджували вітчизняні науковці О. О. Чуб, З. М. Васильченко, М. І. Диба, В. І. Міщенко, А. В. Шаповалов.

Проте, незважаючи на велику кількість наукових розробок з даної проблематики, внаслідок світової фінансової кризи 2007–2009 років, процеси злиття та поглинання потребують подальшого дослідження. Насамперед це стосується питань, пов'язаних із дослідженням сутності й особливостей проведення структурної реорганізації банків у вітчизняних умовах.

Метою дослідження є визначення теоретичних засад реорганізації банків шляхом злиття та поглинання, аналіз їх позитивних і негативних аспектів.

Протягом останніх десятиліть банківський сектор економіки в усьому світі зазнає значних змін, які характеризуються глобалізацією фінансових ринків, консолідацією фінансового сектору, який знаходить вираз у скороченні кількості фінансових установ, розширенні сфери бізнесу банків, що виражається в інтернаціоналізації бізнесу і диверсифікованості продуктового ряду, включаючи розширення пропозиції банками небанківських продуктів і послуг.

Причиною необхідності стимулювання процесів злиття та поглинання в Україні є те, що реорганізація сприяє концентрації банківського капіталу. Так, кількість банків в Україні наразі досить велика, і це певною мірою послаблює фінансову стійкість банківської системи, оскільки окремі її елементи нездатні підтримувати стабільну діяльність і протистояти несприятливим макроекономічним факторам. За таких умов процеси концентрації капіталу сприятимуть підвищенню фінансової стійкості установ на ринку банківських послуг.

Найбільш актуальними методами реорганізації банківської системи є процеси злиття та поглинання. Злиття – об'єднання двох або декількох юридичних осіб, у результаті якого створюється нова юридична особа з активами і зобов'язаннями об'єднаних юридичних осіб, при цьому раніше існуючі юридичні особи припиняють існування. Поглинання – об'єднання двох або декількох юридичних осіб, коли зберігається одна (поглинаюча) юридична особа, до якої переходять активи та зобов'язання інших юридичних осіб. При цьому поглинуті юридичні особи або припиняють своє існування, або контролюються шляхом володіння контрольним пакетом акцій чи часток капіталу.

Злиття та поглинання банків має свої позитивні і негативні сторони. У таблиці 1 визначено основні переваги та недоліки цих процесів.

Реорганізаційні процеси мають велику кількість переваг для всіх сторін учасників угоди: для банку-покупця, для банку – потенційного об'єкта поглинання, банків – рівноправних учасників злиття. Проте у разі злиття чи поглинання у банків можуть виникати різноманітні ризики, які здатні негативно вплинути на цю процедуру, а зрештою – і звести нанівець поставлену мету та визначену стратегію.

Враховуючи особливості вітчизняного фінансово-економічного середовища, Україна має створити передумови для полегшення процесів реорганізації банківських установ. Першочерговим є вдосконалення нормативно-правової бази стосовно реалізації злиття та поглинання банків. Корисним також буде застосування передового зарубіжного досвіду стосовно стимулювання цих процесів на вітчизняному ринку банківських послуг, яке можливе завдяки залученню зарубіжного капіталу шляхом злиття або поглинання українських банків іноземними фінансово-кредитними установами. Це дасть змогу отримати додаткові фінансові ресурси, а також використати світовий досвід банківського менеджменту, останні інновації у сфері надання банківських послуг.

Таблиця 1 – Переваги і недоліки злиття та поглинання банків

№ пор.	Переваги	Недоліки
1	Економія грошових ресурсів за рахунок зменшення транзакційних витрат	Управління великим банком, порівняно з невеликим, є значно складнішим
2	Зміцнення конкурентних позицій на ринку	Неузгодженість стратегій і цілей банків
3	Підвищення рівня статутного та регулятивного капіталу	Високі витрати на злиття та поглинання
4	Підвищення якості банківських продуктів і послуг	Процеси злиття та поглинання є ризиковими
5	Зниження банківських ризиків і їх диверсифікація	Значні додаткові витрати на уніфікацію технологій і програмного забезпечення
6	Диверсифікація банківського бізнесу в розрізі стабілізації потоку фінансових ресурсів	Можливість виникнення негативних наслідків у разі зміни керівництва
7	Різниця в ринковій ціні компанії і вартості її заміщення	–
8	Поглинання банку для подальшого розпродажу його по частках з метою отримання прибутку (asset-stripping)	–
9	Збільшення масштабів діяльності	–

Водночас активні реорганізаційні процеси банків можуть призводити до зниження конкуренції та монополізації фінансового ринку. Таким чином,

політика Національного банку України стосовно даного питання має бути виваженою і враховувати всі негативні та позитивні ефекти від злиття та поглинання банківських установ.